

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél ípen.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szá m á r a 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivata
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Imádság 1906. okt. 31-én.

Örök Isten, kinek szent neved dicséretétől zengenek a magas egek, s ki betöltöd dicső-
séged erejével a föld hegyeit és halmait; felséges Ur, kinek tanácsod végezése megáll mindörökké,
ki nem hagyod a szent igazságot végkép elavulni, sem a tiszta hitet nem engeded kipusztulni a
földről; jó Atyánk, ki megdicsőíted közöttünk a hivek emlékezetét és az igazakat szent diadalomra
kihozod a koporsóból: óh, hogyan szóljunk ez órában te hozzád méltó szavakkal, ha tudjuk és
érezzük, hogy áldásaid megsokasodtak fölöttünk és a te kegyelmességed napjának sugarai me-
gítik a mi lelkünket?!

Kegyelem Istene, jó vagy te mi hozzánk; áldásoknak Ura, megsokasodott fölöttünk Lel-
kednek szerelme; dicsőséges Atyánk, bebizonyítottad előttünk igaz hűségedet, — hozsánna,
hozsánna te néked, egeknek királya!

Áldjuk a te szent nevedet a közeli nagy napok édes örömeiért, hogy betöltvén nemze-
tünk fiainak vágyakozását: haló poraiban bár, de igazságot szolgáltatál e haza egyik legnagyobb
fiának s megengeded neki és a vele együtt száműzötteknek, hogy haza térvén, régi dicsőségek
színhelyein nyughassák immáron örök álmaikat. Tégedet áldunk, nagy Isten, hogy e nemes cse-
lekedett végrehajtására megihletted a királynak a szívét s a te Lelked képét látjuk ama szent lel-
kesedésben, melylyel e napokban felövedezted a jók emlékének tiszteletére édes magyar hazánk
gyermekait.

Áldjuk a te szent nevedet a mai nap édes boldogságáért is, hogy föleleveníthetjük lel-
künkben ama nagy nap emlékezetét, mikor kihoztad a te népedet a lelki szolgásnak országából
és a régi evangéliumot megelevenítvén, visszaültetted a mi Krisztusunkat királyi székének régi
dicsőségébe, ismét erős várrá tetted közöttünk magadat, a mi Istenünket.

Ne nézd Urunk, a mi gyöngeségünket és ha e nagy napokban lángra gyújtottad lel-
künkben szent ügyünknek igazait s trónod elé hívtál nagyokat és kicsinyeket, a kiknek e haza
földén engedél lakozást; ha lángoló lelkesedésre buzdítottál minket s vidám örömök ékes ruhába
öltöztetted gyermekeidet: óh engedj trónod közelében maradnunk ezután is; ne engedd, hogy a
földiek szerelme elhamvassza lelkünkben a magasabbak után való édes vágyakozást és fűröszd
ezután is a mi lelkünket a drága örömöknek viziben, hogy a te Lelked szerelme gyermekeinek
nevezhessük mindenba magunkat.

Isten, áldd meg a magyart! Isten, áldd meg a magyarok királyát! Isten, áldd meg a
magyarok hazáját fényvel, dicsőséggel, boldog örömmel, hogy szabad hazában szabad nép la-
kozzék folyói partjain, határai között. Mutasd meg, népeknek Istene, hogy tégedet népünk nem
hiában nevez a magyarok Istenének. Ámen.

Csiky Lajos.

Október 31.

Világteremtése, Krisztus születése, 1517 október 31-edike a három legnagyobb történelmi dátum.

E harmadik dátumnak jegyében áll a világ ma is és fog állni mindaddig, míg a *reformáció szelleme* nem diadalmaskodik az egész világon.

Megépíteni, biztosítani az ember szabadságát, boldogságát, ledönteni mindent, a mi annak útjában áll, szeretetből, a szeretet fegyvereivel: Krisztusnak a bűnös emberiségért magát feláldozó szent szelleme és az ő Atyjának házában kalmárkodókat kikorbácsoló szent haragja együtt, egybeforrva: ez a *reformáció szelleme!* Ez az igazi keresztyén szellem!

Ennek a szellemnek győzni kell és győzni is fog minden ellenséggel szemben.

A ki tud hinni az emberiség folytonos, fokozatos fejlődésében, előrehaladásában, annak hinnie kell e szellem diadalmában is. Mert igazi haladás az emberiség boldogsága felé, csakis e szellem nyomában támadhat.

A korhadt, roskatag középkor romjaiból, üszkei közül Phönixként kibontakozó újkor és annak minden nagy, maradandó alkotása; porba döntése annyi jogtalanságnak, embertelenségnek, annyi hazug bálványinak: mind-mind e szellemnek erejét, hatalmát hirdeti.

A mi nagy, szép, jó alkotása csak van az új kornak, a mit csak haladtunk előre a középkorral szemben, — az mind ennek a szellemnek gyümölcse.

Méltó azért, hogy szívvel, lélekkel ünnepelje e napot minden igaz ember, az emberi szabadságnak, boldogságnak, haladásnak minden igaz barátja.

De ünnepeljenek első sorban a protestáns egyházak. Ünnepeljenek hálatelt szívvel, komoly magukba szállással.

Vessék fel magukban komolyan a kérdést, hogy ők, mint egyenes örökösök, méltó képviselői-e nagy örökségünknek, a reformáció szellemének? Megtesznek-e minden lehetőt, hogy azt a szellemet diadalra juttassák?

Nem az ő hibájuk-é, hogy az a szellem mindmáig nem tudott teljes diadalt aratni: sőt újabb időben mintha meggyengült, elerőtlenedett volna? Nem az okozza-e gyengeségét, hogy miként a középkori egyház, — az egyház külső szervezetét öncélnak tekintvén, annak fentartására, tatarozására fecsérelik minden erejüket? Hogy minden ujitástól fejlődéstől, félenken elzárkózván, azt az örökségül kapott szellemet tulságos szűk korlátok közé szoritják s ennél-

fogva nem tudnak lépést tartani a rohanó idővel, nem tudják fennen lobogtatni a haladás zászlaját az emberiség előretörékvő része előtt?

Vessék fel e kérdéseket a magyar protestánsok s ha egyikben-másikban hibásaknak érzik magukat, hagyják el hibáikat. Gondolják meg, hogy az a szellem, az ő örökségük, nem türi a békót: mert lényege a folytonos fejlődés: és ha ezt a fejlődést a régi keretek megátolják, lehetetlenné teszik, — teremt magának új kereteket. Ha a mostani protestáns egyházak megcsontosodnak, előregesznek, — be kell következnie egy *új reformációnak!*

Gondolják meg, hogy a látható egyház és annak berendezkedése nem öncél, hanem csak eszköze az emberiség haladásának boldogság felé, az Isten országának földi megvalósulása felé.

Krisztus nem azért jött a földre, hogy itt különféle egyházak létezhesenek, hanem hogy az emberek boldogok legyenek. Az az egyház a legtokéletesebb, a mely ezt a célt leghathatósabbban szolgálja s nem az, a mely legnagyobb földi hatalomra, gazdagságra tesz szert. Az az egyház a legtokéletesebb, a mely legnagyobb eredménnyel dolgozik azon, hogy ne legyen szükség külső egyházi szervezetre, de legyen minden ember tagja a belső, láthatatlan egyháznak; legyen az egész emberiség egy akol s annak egyetlen pásztora az Ur Jézus Krisztus.

Bár lenne a mi egyházunk ilyen!

Ez legyen törekvésünk!

Mezőtur,

Borsos Károly.

Epilog.

— A nagy ünnepek után, 1906 okt. 30. —

Pihenni tértek a hősök.

Akik érettünk éltek-haltak.

Ha nyomukban jár az utód:

Nem árthat semmi a magyarnak.

Porukból új élet támad,

A szabadság fája kiszöklül

S ők álmodnak majd odafenn

A régi, régi dicsőségrül.

S valósul az édes álom.

Hogy egykor boldog lesz a magyar!

Nem hiába vértettek el.

Kiket e szent föld hantja takar.

Szenvedések, nyomor után

Diadalt ül egyezés, béke.

És a magyar szabadságnak

Nem lesz soha, sohase vége!

Erdélyi Imre.

A reformáció és a nemzeti nyelv.

Irta és a debreceni ev. ref. theologiai önképző társulat által 1906. évi október 31-én rendezett reformációi emlékünnepeken előadta
Dr. Erdős József.

Általános elösmert tény, hogy a tizenhatodik század óta úgy az állami, erkölcsi és művelődési, mint főképen az egyházi és iskolai élet terén észlelhető fejlődésnek, haladásnak, tökéletesedésnek — részint közvetlenül, részint közvetve — oka, forrása és eszköze a *reformáció*. Erről volt már alkalmam több ízben és különböző vonatkozásokban szólni. Jelenleg azonban arra a nagy fontosságú — noha szintén tudvalevő — vívmányra kívánok rámutatni, a melyet a tizenhatodik század óta minden egyes nemzet szintén a reformációnak köszönhet és a melynek áldása az egyéni s közélet minden terére kiterjed. Ez nem más mint a *reformáció hatása a nemzeti nyelvre*.

Jól tudjuk, hogy Idvezítő Urunk az Isten örök akaratának kinyilatkoztatását az evangéliomot állandóan a korabeli palaestina zsidó nép anyanyelvén hirdette. Tanításainak beszédeinek ellenállhatatlan, elragadó varázshatást épen az kölcsönzött, hogy mindig az örök igazságról és mindig a hallgatóság közérthető nyelvén szólt. Lelki országa terjesztése végett elküldött apostolai szintén, az illető népek és nemzetek nyelvén, most a zsidókkal zsidóul, majd a görögökkel görögül közölték azt az örömhirt, hogy az ő világ immár megújódott, a lelki ország reformációjának ideje betölt, az Ige test lett. Igen; a szívek ajtaját az édes anyanyelv segítségével nyitották fel az igazság amaz ihletett tolmácsai és csakis így győzedelmeskedett általok az igazság. Mikor aztán Pál apostol a pogány görögöket meghódította az evangéliomnak: az ő vigasztaló, építő, üdvös hatású leveleit az illető hívők anyanyelvén, nevezetesen azon a kiváltságos nyelven intézte hozzájuk, mely a fogalom összes jegyeinek és a gondolat minden vonatkozásának hű kifejezésére, minden idáig ismert nyelv között a legalkalmasabb. Mivel pedig abban a korban a zsidók szintén ezen a közös világnyelven, tudnillik görögül olvasták Mózes és a próféták könyveit: így jött létre eredetileg görög szövegezéssel az egész újszövetségi szentírás. Am az evangéliomnak, minden egyes élő nemzetre gyakorolt átalakító hatása legelőször is abban nyilvánult, hogy még ama közös világnyelv mellett is, mindenik nép külön-külön, az őseitől öröklött édes anyanyelvén óhajtotta olvasni az Idvezítő tudományát. Ez a lelki szükségérzet szülte azokat az ősi bibliafordításokat, melyet a keleti, nyugati és északi népek nyelvén, mindjárt az első századok folyamán napvilágot láttak. Megható történelmi tény, hogy olyan népek is, melyeknek azelőtt fogalmuk sem volt arról, mi az a nemzeti irodalom, mik azok az írásjegyek, mik a betűk? az evangéliom hallatára egyszerre csak erkölcsileg értelmileg egyaránt újjászülettek s epedő sóvárgással vágyódtak teljes egészében birni, olvasni a legszentebb és legigazabb könyvet a *bibliát*.

A keleti országok közül *Syria* hívő keresztyén lakói már a második század végén, sőt a hagyomány szerint az apostoli korszakban anyanyelvükön olvasták majd nem az összes bibliai iratokat. *Egyiptomban* többé kevésbé teljes bibliafordítások voltak már a második, legkésőbb a harmadik században. *Aethiopia* keresztyénei Nagy Konstantin császár uralkodása alatt, a *grúzok perzsák* szintén akkortájt jutottak az újszövetségi szent könyvek nemzeti nyelvű fordításainak birtokába s az ör-

mény nemzeti tudomány, műveltség és egyházi irodalom alapvetője Mieszrob épen a biblia fordítása céljából alapította meg a 38 betűből álló, előbb ismeretlen örmény írásjegyeket 402 körül. Mindezeknek a népeknek legősibb nyelvemlékei azok a bibliafordítások, melyekben az evangéliomi igazság után szomjúhozó és éhező lelkek megnyugasztalást, megalégítettést kerestek és találtak.

A nyugati világ népei közül a spanyol, a galliai, az afrikai, főképen a karthágói keresztyén gyülekezetek tagjai, kizárólag a hivatalos és közöttük általános használatban levő, de barbarismussal kevert latin nyelvet értették. Számukra készült már a második század közepén a *latin* bibliafordítás, melyet idővel a pápaság, több rendbeli sikertelen javítgatások után, zsinatilag (1546 ápril 8.) az eredeti bibliai kánonnal azonos és az egyetemes keresztyénségre nézve egyedül kötelező tekintélyű bibliának nyilvánított.

Ezek, valamint a negyedik századból eredő *gót* és a kilencedik században keletkezett ó szláv nyelvű bibliafordítások mind azt igazolják, hogy Isten az Ő szent beszédét minden egyes népnek, nemzetségnek és egyen-egyen minden embernek közös kincsül közös tulajdonul adományozta és így kinek-kinek joga sőt kötelessége az, hogy ezt a kinyilatkoztatási okmánygyűjteményt a saját anyanyelvén olvassa, ösmerje és terjeszsze.

Am, habár azok a régibb bibliafordítások, úgy keletkezésük kora, mint tudományos, közelebről szövegkritikai értékek szempontjából igen nagy fontosságúak, mindamelllett az illető népek és nemzetek minden rétegére nem gyakorolhattak folytonos, fokozatos és századokon át gyarapodó hatást. Kérdezheti bárki nyíltan, hogy miért nem? A feleletadás valóban fájdalmas érzést kelt lelkünkben, ha arra gondolunk, hogy a biblia nemzeti nyelven való terjedésének és ezzel együtt az emberiség lelki, erkölcsi s műveltségi fejlődésére való hatásának akadálya, gátoló oka, a latin egyházi és szerzetesi nyelvkényszer erőszakolása következtében. Századokon keresztül a pápaság volt és az még ma is.

Igazolásul hivatkozom arra a történelmi tényre, hogy másfélezer esztendő lefolyása alatt, sőt mind e mai napig, a pápaság kezdeményezéséből, avagy csak kész hozzájárulása folytán, a bibliának egyetlen nemzeti nyelvű fordítása sem jött létre. A kolostorok komor falai közt keletkezett egyes későbbkorú nemzeti nyelvű bibliafordítások kivétel nélkül nem az eredeti szöveg, hanem a pápaság önző érdekei szem előtt tartásával javított Vulgata alapján és így is csak titokban készülgettek, a milyenek p. o. megsemmisítési törekvések elől elrejtett és ismeretlen szerzőktől eredő, gyér számú ó német és angol kéziratok, meg a *bécsi müncheni* és *Apor-codex*ekben örökségül reánk szállott bibliafordítási *régi magyar nyelvemlékek*. Még rá gondolni is keserves arra, hogy a hithű *Wyclif* János (sz. 1324 m. h. 1384) angol nemzeti nyelvű bibliafordítását elátkozta, elnyomta, őt magát az egyházból kutasította, üldözte, *Tindale* Vilmost (sz. 1483), ki az új szövetséget először fordította eredeti szövegből angol nyelvre, bebörtönöztette, megfojtatta és megégettette (1536 okt. 6.) a pápaság csupán azért, mert nemzeti nyelvükön merészelték tolmácsolni a Krisztus tudományát. Ugyanígy múlt ki *Husz* János előreformátor (sz. 1369), aki az előtte készült cseh nyelvű bibliafordítások helyesbítéséért és terjesztéséért Konstánban máglyán hamvasztatott el (1415 jul. 6.), a mely kinhalált Tamás és Bálint magyar ajku ferences barátok is csak úgy kerülhettek el, hogy az inquisitio elől 1436 és 39 közt Ka-

menieről Moldvába bújdoáltak és ott az idegenben, számkivetve hunytak el.

De ama zord éjszaka homályát örök isteni végzés szerint elűzte az evangéliom tündöklő napjának felragyogása és a vakságban sinlődő nép annyi keserv után újjongó lelki vigassággal új éneket zengett a reformációval kezdődött új reggelen. Új volt ez az ének, mert kiki nemzeti anyanyelvén szólott Istenéhez Atyjához; új volt ez az ének, mert a hit és erkölcsi élet, mint szintén a nemzetek létele tekintetéből megújulást, újjászületést jelentett.

Luther, Zwingli, Kálvin, miként ama hajdankorban Mózes, Ilyés és Keresztelő János, a lelki és erkölcsi pusztaság térein sebesen zúgó szélnek zendüléseként kiálták harsogták az örök evangéliom igéit és mint amaz első pünkösztkor, úgy mostan is, a népek valamennyien tulajdon saját nyelvjárásukon — a melyben születtek hallák elbeszélni az Isten nagyságos dolgait. Álmélkodának is mindnyájan es habozva kérdezek egymástól: Vajjon mi akar ez lenni? (Ap. Csel. 2.) És az Isten Lelkétől ihletett apostoli reformátorok tudtúl adák népeiknek az élet útait, betöltötték őket lelki örömmel egyszersmind óva intvén mindeneket, mondván: Szabaduljatok meg ettől az elvetemült nemzetségtől t. i. a pápaságtól. Lángszózatuk hallatára csakugyan a kolostorok holt, értelmetlen, zavaros honyhalatinsága helyét gyors hódítói erővel, itt is ott is a nemzetek élő anyanyelve foglalta el. A templomokban egekig szárnyaló buzgósággal zengették a hívek a zsoltárokat és hogy „*Erős vár a mi Istenünk!*” Az elavult, érthetetlen latin litániák helyére nemzeti nyelvű istentiszteleti rendtartás lépett; az Isten beszédének hirdetését magyarázását minden nép a saját nyelvén hallgathatta; könyörgéseiben kiki a szíve lelke szája ize szerint szólott a Mindenhatóhoz. Az iskolákat új úde, tápláló tiszta egészséges légáram tölté be, a bekők alól felszabadult agy szabadon gondolkozott, a lekötözött nyelvek feloldódtak és a megvénhedett Európa mintegy varázshatásra megifjodott, öntudatra ébredt.

Ennek az előbb még sejteni sem mert átalakulásnak elvitázhatatlanul legfőbb tényezője volt az Isten beszédének nemzeti nyelven való hirdetése, hallása és olvasása. Luther 1522-ben az újszövetségi szentírást 1534-ben a teljes bibliát, a német nemes nemzet anyanyelvén bocsátotta világgá. Erre minden urópai nemzet nyelven egymás után jöttek létre az egyes nemzeti bibliák, így hazánkban is. Noha a pápaság mindenütt, jól tudjuk hogy minálunk is, az üldözés minden nemével megpróbálta megsemmisíteni ezt a szerinte mételvező, veszedelmes, kárhuzatos könyvet, de hasztalan, mert meg **vagy**on irva, hogy az evangéliom Istennek ereje minden **hivőnek** **üdvességére** (Róm. 1. 16.) A biblia ellenállhatatlanul hódított, mert ihletett őseredeti nyelvének egyre behatóbb, alapos megismerése folytán bámulatosan nemesbedett a népek és egyesek érintkezési, társalgási nyelve, egyszersmind új eszmék fogalmak kifejezések végtelen sokaságával gazdagodtak a szellemvilág előbb szegényes tárházai. A tudomány és a közélet szókincse a leghivebb szólásmódokkal, a legreinekebb gondolatokkal, a legszebb hasonlatokkal, egészen új világnézlettel termékenyült meg a nemzeti nyelvű bibliák közforgalomba jutása következtében. És ez a hatás állandó, mert még ma sincs kimerítve nem csupán a bibliai eszmék, igazságok mélyeséges óceánja, de maga a biblia nyelve sem, a melyben rendkívül dús philologiai anyagghalmaz van elrejtve a kutató elmék számára.

A reformációnak a nemzeti bibliák révén elért

eme hatását fokozza az a másik vívmány, mely a szorosabb értelemben vett *nemzeti irodalom* megteremtésében határozódik.

Mit termelt a német, angol, francia, holland, magyar és más európai művelt nemzet a reformáció előtt lefolyt 15 század alatt az irodalom mezején? És mit mutathat fel azóta négy század alatt? A felelet mindnyájunk előtt ismeretes. Voltaképen a pápaság kegyelméből ma is ott volnánk a középkori tudatlanság és barbárság labirinthjében és élő nyelvű könyveink helyett be kellene érünk a templomokban, kápolnáknban keresztútakon látható élettelen képekkel, szobrokkal, mint megannyi népoktatási és erkölcsnemesítési ódon históriákkal, meg a szentek legendáival, a kolostorokbeli versekkel és egyéb ilyesfélékkel, amik a pápai rendszer paedagógiájának legkedvesebb istápjai voltak mindenha.

Hogy a nemzetek irodalmának megalapításáért kizárólag reformátorainkat illeti meg a babér, bizonyítja az a tény, hogy ők voltak az első kiváló írók, akik világra szóló legfontosabb alapvető műveiket, egyházi beszédeiket, vitairataikat, nemzeti anyanyelvén szövegezték és bocsátották közre. Ezzel lerakták az egyes népek felvilágosítására és szellemi fejlődésére vezérlő nemzeti irodalmak alapköveit. *Kálvin* Institutiója francia anyanyelvén tíz kiadást ért, prédikációi, melyeknek száma meghaladja a kétezeret, a francia egyházi és nemzeti irodalom remekei még ma is. Az általa három fakultással (1559 június 5.) megalapított genfi egyetem, a francia nyelven terjesztett műveltségnek ma is kimagasló világító tornya és az a harminc könyvnyomda, mely e helvétiai gócponton a Kálvin korában működött, a nemzeti nyelv kulturhatásának megannyi hatalmas bizonyítéka. *Zwingli* szintén oly feltékenyen óvta nemzeti nyelvét, hogy saját helvétiai szójárásán írta leghatalmasabb munkáit és így is prédikált. Mintha csak látnám dicső alakját, amint az evangéliomi szabadságért és hazája függetlenségéért vele együtt küzdő honfitársait anyanyelvén bátorítja és vezényeli a harctéren, csak előre a véglehelleltig. *Luthert*, a szentírás esküdt doktorát meg az újkori keresztyén énekköltészet és a szép próza gondviselésétől rendelt megteremtőjéül tiszteli az egész német nemzet. Hatalmas szózatai a vesék és velők megoszlásáig hatoltak, remekművei pedig az erőteljes, tösgyökeres nemzeti nyelven való előadásnak mintái mind a mai napiglan. Az ő nemzeti nyelvén szólottak és irtak a világirodalom kárpitján csillagokként tündöklő ama láng elmék. Klopstock (1724—1803), Lessing (1729—1781), Herder (1744—1803), Goethe (1749—1832) Schiller (1759—1805) és társaik, a kiknemcsak saját nemzetök, hanem az egyetemes világirodalom színvonalának emelésére egyenként is többet tettek, mint a pápák együttvéve.

Hol volnánk mi is magyarok, ha a reformáció fel nem oldozta volna a pápaság latin nyelv kényszerének nyügei alól a mi édes magyar nemzeti nyelvünket? még elgondolni is borzadalmas. De legyen hála a mennyei Atyának, hogy a reformáció dicsőséges küzdelmeinek egyik vívmányául nemzeti nyelvünk megújhdását is megengedte és úgy akarta, hogy az egyházi, iskolai törvénykezési, igazságszolgáltatási, közigazgatási és irodalmi élet terén zsbasztólag ható középkori latinság helyét, ős magyar fajunk kiművelt anyanyelve foglalja el. Úgy van. A renaissance áramlatával párosult reformáció, a könyvnyomtatás révén kínálkozó alkalmakat is fölhasználva, a nemzet minden rétegében ébredést, lelkiismereti és szólási szabadságot hozott létre, minek következtében zengzetes, édes anyanyel-

vünk ősi jogát visszanyervén: fent és lent egyaránt hatott, alkotott, gyarapított. Megmozdul a lelkem és szívem hangosabban dobog, valahányszor visszagondolok azokra az időkre, amikor ősapáink nyelve a pápai és szerzetesi nyüögökből kibontakozva, sasszárnyakat öltött és szóban írásban, olvasásban tér után tért hódított nemzetünk előkelő, közrendű és alsóbb köreiből szerte mindenütt.

Azoknak az egyszerű, puritán, protestáns templomoknak a szószékei voltak eleitől fogva a magyar nyelv-kiművelésének és terjesztésének gyűpontjai; azok a régi nádfedeles iskolák voltak a nemzeti oktatás, tudomány és felvilágosodás bástyái; azokból és azok öröklésétől indult ki, akkor még szónoki, vitázó és kiválóan bibliai kenetű, de szindus erőteljes népies nemzeti nyelven a ma már minden téren szerzteágazó irodalmi tevékenység. Gyors és természetes rendben jelentek meg egymásután Komjáti Benedek (1533) Pesti Mizser Gábor (1536) Erdösi (1541) Méliusz (1567) Károli (1590) és társaik bibliafordításai; azután az egyházi énekkölészeté áhitatra gerjesztő termékei; majd a külföldi protestáns irodalmi munkásság mintájára a felekezeti szempontokon kívül álló philologiai, történeti iratok, költészeti remek, tudományos művek, mint a magyar szellem nemzeti nyelvű alkotásai és ama remélt dicsőbb kor megannyi előzetes biztosítékai. Erre a reformáció ellenfelei akarva nem akarva, saját érdekekben szintén megtanulták nemzeti nyelvünket, elsajátították az azon való védekezés és támadás, rombolás és építés módját, míg aztán oly sok vizsáry után, nemzeti nyelvünk minden izetlen, salakos, egészségtelen elemtől megtisztulva: egységes, közös és hatalmas tényezőjévé lön a magyar kultúrának. A végeredmény az, hogy a reformációval életre kelt s fellendült magyar nemzeti nyelv visszazorította a latint a szerzetesek celláiba, meg a grammatikai lecke-rendekbe és a szakférfiak irodalmi műhelyeibe, önmaga pedig diadalmasan tör, nyomul előre, felhatolván már egészen az ormokra, oda, a hol a nyelv és irodalom nemzetfentartó erejének tudalma, az irodalmi eszme trónol, a hol a magyar nyelv klasszikus aranykora dicsfényben ragyog, a hol a nagy, a boldog, a szabad Magyarország, mint ígért örökség nemtője buzdítólag, bátorítólag int felénk és a hova eljutni, a hol élni és megmaradni nemcsak hő vágyódásunk, de hivatásunk és kötelességünk is.

Reformáció és nemzeti nyelv!

Halljátok meg e jelszót, hazánk, egyházunk leendő örálói, akadémiai nemes Ifjuság! A reformáció a szentírás, a nemzeti nyelv a magyarság szent, igaz és örök javainak, kincseinek, jogainak, épségének megvédelmezését, gyarapítását, győzedelemre vezérlését tüzi elébetek megoldandó feladatul. Erre irányuló fogadalmatokat, buzgóságokat, munkátokat szentelje és áldja meg az Ur, hogy legyetek egyen-egyen méltó hű, fiai a hazának és örökös polgárai az Isten országának!

A debreceni református kollégium története adattári alakban.

(77-ik folytatás.)

Történeti jegyzet: A tanulóknak a helyi templomban való nagy mérvű szolgálata a séniori utasításban van nyilván tartva s minden jótéteményes tanuló kötelessége. E szolgálat a debreceni egyház egészen sajátos templomi rendtartásában s a főiskolához való viszo-

nyában találja meg a magyarázatot. A hitujitástól kezdve a budai zsinatig a városi hatóság, egyház, lelkészek és a polgárok valának e főiskola alapítója, fenntartója, dajkája, ezek előszámlálhatatlan, jótéteményekkel halmozták el a kis és nagy deákokat, a templomi persely pénzek is századokon át állandóan a seniortól kezdve a remanens diákokig a jótétemény esatornái valának; a temetési díjak máig is; az évi őszi keregetéskor ma is gyakorolja a polgárság szeretetét az ifjuság iránt; városi és egyházi fő emberei nemcsak paizsa volt az állam részéről eredő támadások ellen a főiskolának, hanem temérdek gondteljes munkával minden ügyének intézője; azok a hagyományok, melyeket századok folyamán egyesek itt e városban tettek legtöbbször a szegény tanulók sorsa javítására, tetemes részét alkotják a főiskola mai tőkájének. A templomi szolgálata tehát az ifjuságnak egyfelől megismertetésére szolgált a jötevő polgárok előtt, hála jel és viszonozás a nyert segélyekért; más felől az Ur házában forgolódás egyházas jellemök éresztetője volt. Innen van, hogy törvényeinkben mindenkor kiváló figyelem volt és van a templomi szolgálatok jó és pontos végzésére. Ha a szeretet adomány kincse beolvadt e főiskola alapjaiba; a hálának sem szabad napi tüneménynek, hanem állandónak lenni.

V. Sz. Benlakásra vonatkozó törvények. 1—10. §. Miután az új épületben új lakó szobákat nyertek a benlakók, a benlakás minden eddigi törvénynél részletesebben szól, a régiekhez új büntetések fűzettek, különösen a tisztaság és kártérítés dolgában; fenmaradt a szoba első tiszte; új, hogy minden benlakást élvező (kivéve a szolgálókat) butorok használása, favágás, tisztítás, vízfordás címen évi 6 frt díjt fizet (eddig díjtalan volt az); még pedig illő kimérettel minden félév kezdetén 3 frtot; sőt kivételképen a tanító képezészek havonként 60 krjával törleszthetik a „szoba használati díjt“, melyet szükség esetén a senior fog a nevezett tanulók temetési osztalékából levonni. (4. §. 1. pont). Szabályozva lett a felkelés ideje, mint régebben volt, minden benlakó nyárban 5, télben 6 órákor köteles felkelni, s 7 órára a szobát rendbehozni a kontraskriba vagy esküdt felügyelő látogatására. Az éjjeli szoba látogatás is fentartatott. Eltűnő a *kunyhók* az új épület folytán. ezen lakási mód neve is eltűnt a deákság életéből. A kunyhó sornak és ottani életnek vége lett.

VI. Sz. Felügyelést, végrehajtást és fegyelmet illetők. 1—21. §. Új az 1. §-ban, hogy a szenior és kontraskriba hivatalukat *magyar nyelven* készített tudományos értekezéssel és hivatali eskü letételével foglalják el. A hivataloskodás félévig tart. A tanulók rendőri tekintetben a rendőri, polgárilag büntetés alá eső ügyekben a köz-törvények és hatóságoknak vannak alá vetve. Lépcsőkön, folyosókon csoportosulás és dohányzás tilos. Megszabva mily esetekben táblázható be adósság az iskolai bizonyítványra. Tanulói egyletek tkar előleges engedélyvel alakíthatók. Új a *fekete tábla* behozatala, a tanulókat kötelező közhirdetés, folyamodványukra hozott végzéseket hol és mikor vehetik fel: fekete táblán történik. (Ezzel a hajdani apparitori és ujabban a pedellusi teendők feletle megkevesedtek).

A régi *esküdtszék* (ez gyökeres ujtás) elveszté lételét, mert a fegyelmi első szék helyett tulajdoképen az önkény uralom alatti *igazgató szék* lépett helyébe, bár így nevezve nincs, ugyanis „mindennemű kihágások és panaszok az igazgató tanárnál jelentendők be, a ki a kisebb neműekben a senior és kontraskribával együtt, rendszeren minden két héten egyszer itélkezik. jegyző a

szénior, a jkönyv a tanárkarhoz megy, tudomásul, hová az elítelt felfolyamodhatik" (15. §.) A deákság régi jogát ettől kezdve már csak a két főiskolai tisztviselő képviseli, így összeszorult az. Mivel a kontraskribai hivatal az 1875-ik évben megszűnt, a deákságot csakis a szénior képviselhette a forumokon. A nagyobb vétségekben a tanárkar ítél, itt csak a szénior van jelen, mint tollvivő. Elutasítás és kitiltás esetében a collegium helyi gondnok elnököl, itt is a szénior a tollvivő. (16. §.) Az idézés — nem mint régebben — kiürs utján, hanem a pedellus által elhordandó *idéző könyvvel* (ez is új!) történik, a megidézett láttamozza, a künlakók 10 kr. fáradsági díjat fizetnek a pedellusnak. A fegyelmi büntetések nyolc fokozaton megállapítva. A *börtön* büntetés teljesen elesett. Ez is új.

Szintén új a 20. §-ban felállítatni rendelt *becsületszék* a tanulók egymás közti versengéseinek saját körü elintézésére. Minden osztály saját kebeléből két-két rendes és póttagot választ. A hibás vagy nem hibás ítéletet szó többséggel kimondja, a büntetést azonban *indítvány* alakjában terjeszti a tanárkar elé, az állapítja meg az ítéletet s a végrehajtást. (Ez volt némi kárpótlás az elvesztett esküdti vagy altörvényszék helyébe).

VIII. Sz. A főiskolai anyakönyvtár használata. 1—5. §. VIII. Sz. A főtanadóból végleg távozást illető törvények 1—4. §. A *magántanulást* illető törvények, megszűnővén ez intézmény, kihagyott a törvények sorából.

Ez új törvény szövegezése 1873. aug. 20. fejeztetett be gyökeres újításokat hoz be.

Az első *becsületszék* megalakítása Balogh Ferencz helyettes igazgatóra bízott, ki ezt 1873. nov. 26. és 27-iken hajtotta végre, előbb a hitészek (theologusok) gyűltek a régi IV. számú teremben, jelen volt 69 hittaligató (volt összesen 86), megválasztottak 8 rendes és 4 póttagot; másnap a jogászok hivattak egybe a régi széniori lakhelyén alkotott új (ma II. számú) tanteremben; megválasztottak a 3 évből 6 rendes és 3 póttagot, jelen volt 52 jogász (összes számuk akkor 73 volt). Ugy látszik ez új intézményt lelkesedéssel fogadta a deákság; álljon itt pár tétel a hozzájuk intézett beszédemből: A mai nagyon jelentős új intézmény létesül a tanulósg kebelében; a cél: széppé, nemessé, tisztává tenni, s ilyenül megőrizni a tanulósi testület jellemét; ott biztos a rend és szabadság, a hol minden tag kölcsönös öre és biztosítója annak. Új élet kezdetén vagyunk; a régi rendszer sirján hajt ki zöldelőleg az új élet. Minden széppé újjá változott már közöttünk: az emlékekhez, a collegium új palotájához, a tanrendszer és törvénykönyvéhez; ide csatlakozik az önfegyelmezés. Ide s tova 20 év óta kísérem figyelemmel, köztük forgolódván, az ifjuság beleletét, mozgalmait, mondhatom: általában nemes és jeles volt az; e 20 év alatt sok szép vonásokat fejtett ki és örökölt meg; érezte néha a nyomasztó rendszert, a régi idők maradványát, s még is várva a jobb időt, idétlen kitörés és lázongás nélkül viselte magát; a kitartás jutalmazva lett. (Egyházi Naplóm IV. köt. 93. 414. 419. II.) Az első becsületeszék tagjai valának Elekes Ferencz, Orosz István 3. jh. stb. A tkar megerősítette a választást és kibocsátotta a „becsületszék szervezeti szabályát“ 1—5 pontban. (Tk. jk. 1873—4. év 66. sz.) A leckekönyv és tanulósi igazoló jegy kikerült a nyomdaalól még a tanév elejére, áttétetett a széniori hivatalhoz, s 30 kr. fizetés mellett ő osztotta ki a beírt tanulóknak, bele értetvén edig ha a később kiosztandó iskolai törvény ára. (Tk. jk. 40. 50. sz.)

A VIII-ik törvény egyik legnagyobb újítása „a szabad tanítás és tanulás“ életbe lépén, a tanügy eme-

lése érdekében felkérte az E. Kerület Debrecen értelmi osztályát (lelkészeket, ügyvédi és orvosi kart, gymnasiumi és tképző tetszések szerint választandó tárgyak szabad előadására; a tkar és püspöktől nyert belenyugvás feltétele alatt. (9 K. jk. 1873. okt. 203. sz.) Sőt nyomban (204. sz.) elvileg elfogadta a Kerület tisztelet díj adása mellett a rendkívüli vagy *magán tanárságok* felállítását is. De ez anyagi alap híján több időkre halasztatott.

A tan szabadság behozatalával beállt a szükség *utasítás* készítésére, hogy a tanulók tájékozzák magokat hallgatandó tudományokra nézve, s megbízott a tanárkar annak létesítésével. A hittanszaki tanulók számára ez utasítás az 1873—4-ik tanári akadémiái „Értesítvény“-ben (18. l.) tétetett közé, már ez évben szabadon választhatják tantárgyaikat azon megszorítással, hogy szakpályájokra tartozó tudományokból hetenkint legalább 16 órát hallgatni kötelesek, csak így számíthatatván be a félév a törvényes akadémiái időbe. Áztán félévénként adva van a tudományok beosztása és szervezete. E szerint hetenként 4 vagy több óra szabad maradt az önkényt választandó tudományok hallgatására.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz,
hittanár.

A közéleti kritika jogosultságáról tekintettel bizonyos speciális esetekre.

A Debr. Prot. Lap f. é. 40-ik számában néhány szavam volt az Egyetértés prot. egyházi rovatának vezetőjéhez melyre, mint ama közleményből látható, okot adott az Egyetértésnek a közel multban napvilágot látott némely — reánk magyar protestánsokra nézve nem valami kedvező közleménye. E lap szerkesztője rövid megjegyzéssel kíséri közleményemet, melyben azt mondja többek között cikkirónak teljesen igaza van abban, hogy tulsötétre nem szabad kiszínezni egyházi állapotaink rajzát, de nem volna igaza abban ha a kritika megnyilvánulását is elvileg helytelenítené.

Bár távol vala tőlem minden olyan szándék, mellyel az elfogulatlan, jogos, szilárdalapon nyugvó kritikának a lehetőségét tagadjam, hiszen ama közleményben épen arra kértem az Egyetértés nt. munkatársát, hogy ítéletének, kritikájának nyilvánosságra hozatalában kissé nagyobb körültekintéssel járjon el s könnyen ne általánosítsa, nehogy azonban félreértésre adjak okot s az elfogultságnak bármily kicsiny mérvű vádjával találkozzam szükségesnek látom, hogy e lap nt. szerkesztőjének engedelmevel néhány tájékoztató s kiegészítő megjegyzést tegyek. Teszem ezt annyival is inkább, mert ép e sorok papírra vetése közben látom, hogy az Egyetértés f. hó 21-iki számában multkori közleményemre valamelyes válasz olvasható, ha jól sejtem magának a szerkesztőnek a tollából, melynek azonban egyetlen sora sincs, mely álláspontom s véleményem megváltoztatására bírna. Sőt van egy pár olyan természetű megjegyzés benne, melyet szó nélkül hagygni nem lehet.

Őszintén megvallom magától az Egyetértés nt. munkatársától szerettem volna egy pár, legalább némi leg megnyugtató érvet hallani, szerettem volna már csak azért is, mert egy ilyen természetű nyilatkozat psychologicce maga után vonja, hogy legalább a közel jövőben hasonló természetű elkedvetlenítő sötét színű kritikával nevezett lap egyházi rovatában ne igen találkozzunk. Azonban sajnos ennek épen az ellenkezőjét találtam ott...

De tartsunk sorrendet.

Mint mondtam, a kritika nyilvánulását a közélet bár mely terén nemcsak jogosnak, de szükségesnek is tartom. Azonban a kritika mikéntjére vonatkozólag már bizonyos normativum felállítását tartom szükségesnek.

Az első kellék, a melyen feltétlenül alapulnia kell minden kritikának az igazság. Ez az melynek fényével a sötétségnek minden rejteke bevilágítható, ez az a fegyver, melynek erejével minden féle helytelen elmélet s téves irány visszaverhető. Ugyde — fájdalommal tapasztaljuk igen gyakran — hogy az igazságnak beszéde nem mindenki által érthető, nem mindenki által hozzáférhető de ha ez keresztyéni szeretettel párosul, mivel nincs az a szív, mely a szeretetnek a melegét még ne érezné, sokkal meggyőzőbb sikeresebb, áldásosabb lesz annak működése. Tehát a szeretet az másod sorban, melynek át meg át kell járnia a kritikának minden szavát, minden gondolatát, a szeretet az, melynek kezünkbe kell adni a tollat, ha a közélet bármely félszégét ostorozni, helytelen kinövéseit nyesegetni akarjuk. Elveink meggyőződésünk mellett szilárdan kell állanunk, de midőn értök küzdünk a szeretet acélozza meg erőnket a küzdelemben. A nyilvános élet bírálata a kritika mikéntjére nézve tehát ez a véleményem.

Térjünk át már most az Egyetértés válaszára.

Azzal kezd: távol áll tőlünk minden polemia, vitakozásba nem bocsátkozunk. Legyen meggyőződve az illető cikk írója, hogy engem se a vitakozási kedv üzött, mikor ama bizonyos cikkel papírra vettem, hiszen megjegyezni valóm lett volna már régen, a vitakozásra is lett volna alkalmam nem egyszer. De hogy nagyon is meg volt rá az ok, a multkoriai mellett az alábbi szemelvények is bizonyítják.

Mindenek előtt cikkirónak emez újabb állítását politikailag már a reformátos papság is megbizhatatlanná válik, ez a mi meggyőződésünk — bármennyire igyekszik is magát kimagyarázni, ismételten s a leghatározottabban visszautasítjuk. A ki így kezdi, azzal szemben bizony-bizony nehéz kellő önmérsékletet tartani.

Különösen egy kifejezés az, melyet cikkemből kiragad, melyet zokon vesz s mellyel kapcsolatban ismét sok olyan állítást, mellyel már más alkalommal is találkoztunk, megfeledezve arról, hogy épen az Egyetértés nt. rovatvezetője dobta az ötletesség vádját az egész magyar protestáns egyházkormányzatra.

Hát ezzel az ötletes ügygyel igen röviden végeztettek. Először is — mint mondtam — ő mondotta ötletesnek a magyar protestánsok egyházkormányzatát. Én előttem mindjárt gyanus volt ez az állítás s még csak valószínűnek sem tartottam, már csak azért is, mert inkább hihető, hogy egy ember téved, mint az egész magyar prot. egyház kormányzó testületei s szervei. Sőt alaposabban vizsgálva az ügyet úgy találtam, hogy épen ama fenti állítás kockázatója épít néha ötletekre. Be is bizonyítottam ezt rögtön saját állításaiból. Mit is mondott csak u. a. közleményben. „A mi profeciánk a mit már többször megirtuk tulajdonképen nem tőlünk hanem Kovács Alberttől ered. Ő mondá élte alkonyán, hogy ötven év múlva itt-ott lesz Magyarországon egy-egy kálvinista gyülekezet. És kimerné tagadni hogy a pusztulás és romlás a magyar reform. egyházban óriási erővel halad előre.“

Azt mondja továbbá: „egy politikai lap vallási és egyházi ügyekkel csak annyiban foglalkozhatik, a mennyiben a politikai irányával megegyezik. Mi a reform. egyházzal is csak mint politikai tényezőről beszélünk, mi

sohasem a reform. vallásról, hanem a reform. egyházzal beszélünk.“

Sok szó fér hozzá hogy vajjon lehet-e jogos-e egyházi ügyeket pusztán politikai, hozzá meg pártpolitikai szemüvegen át nézni s bírálni. Az is kétséges, hogy vajjon lehet-e ez egyház s vallás ügyeit az egyházi szervek működését, lelkészek közéleti szereplését fenti formában tárgyalni. Hogy nem igen lehet, bizonyosság erre az Egyetértés egyházi rovatának nem egy közleménye. Ha pedig valaki ilyenre vállalkozik, akkor tessék kellő objektivitással, minden sértő s bántó hang és forma mellőzésével mindenféle oknélküli általánosítást kerülve mondani ki ítéletét.

Hogy más hangon is lehet egyházi ügyeket tárgyalni ide vonatkozólag is magából az Egyetértésből veszem a példát. Tessék csak akárkinek figyelmesen elolvasni azokat a közleményeket, melyek a róm. kath. ügyekre vonatkozólag az Egyetértés hasábjain megjelentek látni fogja, hogy milyen szeretettel, milyen bizalommal bánik el annak írója egyházának ügyeivel. Kritikát gyakorol ő is, de ennek minden sorából az egyháza iránti szeretet, annak jövőjébe vetett bizodalom sugárzik felénk.

Arra a megjegyzésre, mely olyas formát állít, mint-ha az egyházi közélet bírálata csak egyes kiválasztott felkent személyiségek volnának hivatva, mert hiszen oda céloz ez. A megjegyzés az Egyetértés nt. rovatvezetője mint ujságíró s lelkész tud sok olyan dolgot, mi nem a nyilvánosság számára volt... azt is tudja mi történik az ülések között a bizalmas tárgyalásokon... tehát a mit megirt az meg van írva — ez az észrevételem: Ugy látszik az igen tisztelt cikkíró elfelejti, hogy protestáns egyházi ügyek bírálata van szó. A protestáns szellem s a félhomály és titok összeférhetlenek, a világosság s a nyilvánosság annak az éltető eleme. S a protestáns egyházi életnek, egyházkormányzatnak s bármiféle egyházi ténykedésnek csak a nyilvánosság előtt szabad lefolynia. Hogy pedig valaki azért mert valamelyes különben lényegtelen kulissza titoknak jut a birtokába már különösképen predestinálva lenne itélni elevenek és holtak felett, — határozottan kétségbevonom s tagadom.

Az egyházkormányzatra vonatkozó újabb észrevételekre az elmondottak mellett még ez a véleményem. Ne féljünk mi attól, hogy a mai egyházkormányzati rendszer a romlás és pusztulás örvényébe juttatja ezt a mi sok viszontagságot átélte egyházunkat. A félelemre nagyobbak lehet ott, a hol a mindent központosító rendszer uralkodik, mert itt egy kis mérvű egyházkormányzati tévedés is nagy eredményeket szülhet. Én hiszem, hogy a multnak minden zivatarai, üldöztetési közepett a hívek lángoló lelkesedése és buzgósága mellett ép a prot. egyházak presbiteriális szervezete volt az az erős bástya, melyen megtört minden ellenséges támadás minden ellenséges hullámvetés.

A foghuzásról mond még el egyet-mást cikkíró, de hogy ide vonatkozólag mi a véleménye, arra már igazán nem vagyunk kíváncsiak. Hogy ezen a téren nagyobb tapasztalata lehet, mint egyikünk — másikónknak azt készséggel elismerjük, de hát ez kérem minden csak nem egyházi és nem közérdekű ügy.

Elgondolkozva most már az Egyetértés hivatott közleményein, ama különös hangú megjegyzéseken s észrevételeken úgy képzelem, hogy az Egyetértés nt. munkatársát megtéveszthette a róm. kath. egyház nagyhangú fellépése s agitatórius magatartása, mert bizonyára azzal hasonlított benünket össze, mikor ama sok

tekintetben igaztalan ítéleteket alkotta s nyilvánosságra hozta. Megtéveszthette az a nagyhangú magatartás, mellyel úgy a lapokban, mint a nyilvános élet terén naponként találkozunk, s melyben, különösen ott a fővárosi élet terén lépten-nyomon gyönyörködhet az a kinek gyönyörűsége telik benne. Hát bizony nálunk az nem igen található fel. Mi nem szoktuk mindjárt a nagyharangon kezdeni, talán azért is, mert nem igen van nagy harangunk. Hiába! nem nagyon telik rá.

Azért hogy fontosabb egyházi összejöveleink, ünnepélyeik alkalmával dobpergés, kürtszó s puskaropogás nem veri is fel a városok s falvak csöndjét, akár az egyetemes jellegű, akár a helyi érdekű ünnepélyes összejöveleket s egyházi ténykedéseket nézzük, úgy találjuk, hogy azok nagy számu, lelkes, hithű, komoly protestáns embereket hoznak össze, kiket nem a sok cifra kókusz-pókuszoknak öntudatlan szemlélése, hanem az ünnepély jelentőségének komoly átérzése s átértése vonz s tart ügyévé.

Az evangéliomon nyugvó tiszta ker. egyházi életnek eme jelenségei s nyilvánulásai sokkal nagyobb bizalmat önthetnek belénk egyházunk jövőjét illetőleg, semmit azt némely esetleges egyházkormányzati tévedés csak a legkisebb mértékben is leronthatná.

Sokat lehetne még írni egyről-másról de félek, hogy az igen tisztelt olvasóközönség türelmével már is visszaeltem, s félek, hogy a vita hevében nagyon is messze eltérünk majd attól a céltől, melyet pedig szem elől tévesztenünk nem szabad. Azért tehát még egyszer és utoljára arra kérem az Egyetértés nt. munkatársát, hogy több szeretettel nagyobb bizodalommal bírálgassa egyházának ügyeit s eseményeit. Én egyáltalán nem vonom kétségbe sőt hiszem, hogy él ő benne is ez a szeretet, csak hogy ez a szeretet olyan ne legyen mint az öleléssel gyermekét fojtogató anya szeretete.

Természeti törvény s tünemény hogy mennél közelebb van valamely tárgy vagy egyén a fényforáshoz annál nagyobb árnyékot vet az. Mi kik Istennek szolgálói vagyunk s a lelkesi pályán működünk részint hivatásunknál részint gondolat s munkakörünkönél fogva talán közelebb vagyunk — vagy, legalább is kellene lennünk ahoz a mindent megvilágosító isteni fényforáshoz. Ne csudálkozunk hát rajta ha tetteink néha talán nagyobb árnyékot vetnek, esetleg sötétebb képet mutatnak, ha beszédeink s cselekedeteink nagyobb sujjal esnek a mérlegbe, mint más az egyház s vallás ügyeiből függetlenebb világi egyének tettei s beszédei. A világ néha azt is nézi, hogy ki az a ki valamit állit, s nem egyedül azt, hogy mit állitanak. Ne felejtjük azért — legalább mi — sohasem, hogy a forrás melyből ítéletünk buzog elő mindig e kettő legyen: *igazság szeretet.*

Rohod 1906 okt. 23.

Bokross Elek,
ref. lelkész.

KÖZÉLETÜNK.

Egy kis igazság.

A Debr. Prot. Lap 42-ik számában Gyarmathy József fornosi lelkészársam „helyreigazítást” közöl a beregi ev. ref. egyházmegye őszi közgyűléséről irt tudósításomra vonatkozólag. Az az — a jegyü valaki alulírott voltam s épen azért engedtessek meg nekem, hogy a helyreigazítás ellenében egy kis igazságot állapítsak

meg, a mit Gyarmathy József lelkészársam is elismer maga cikkében, de más és a beregi egyházmegyére nézve nem valami hizelgő kommentárral kísér.

Tény, hogy javaslatának előadója Mizsák Péter, e. m. főjegyző volt; tény, hogy csak két hozzászólás volt Sütő Kálmán esperes és Kallós Tivadar e. m. tanács bíró uraké. Tény, hogy a közgyűlés e felszólalások alapján napirendre kívánt térni ez alkalommal a javaslat felett s tény, hogy e miatt Gyarmathy József lelkész ur javaslatát visszavonta. Ezeket Gyarmathy József lelkészársam is beismeri. De hát állítottam-e én mást tudósításomban? Épen nem! Sőt ugyanezeket irtam csak. Tudom, hogy mi érintette érzékenyen Gyarmathy kollégát tudósításomban; az, hogy „rokonszenvel” fogadta a közgyűlés javaslatát s mégis napirendre kívánt térni fölötte. Pedig ez is megfelel az igazságnak, épen úgy, mint az, hogy azért foglalt állást a közgyűlés a napirendől való levétel mellett, mert az állásfoglalást nem tartotta célra vezetőnek.

Hogy rokonszenveztek a javaslattal, azt maga beismeri Gyarmathy lelkészársam midőn hivatkozik ismerőseire, akiknek módjuk lett volna hozzászólni a javaslathoz, mert hiszen a tárgysorozat ki volt nyomtatva s minden közgyűlési tag tudomást vehetett s vett is a javaslatról. De más a fenti kettőn kívül nem szólalt fel. Ha nem, azért, nem, mert helyeselték a két felszólaló álláspontját. Ebből azonban azt következtetni, hogy nem rokonszenv, hanem „a legvastagabb közöny” feküdt meg a lelkeket, — nagy igazságtalanság.

Valjon ismer-e Gyarmathy József ur csak egy lelkész a beregi egyházmegyében, ki ne úgy érezne s ne úgy akarna cselekedni a 48: XX. t.-c. érdekében, mint azt a hazai prot papság legnagyobb része is óhajtja? Én ilyet nem ismerek. Sőt tudom, hogy a balsaparti lelkesi kör, — még mielőtt Gyarmathy lelkészársam megírta s beadta volna javaslatát, — bőven s mélyrehatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel s épen abban állapodott meg, a minek kifejezést adott Kallós Tivadar e. m. tanácsbíró s köri elnök a közgyűlésen. Ez csak nem közöny? Hát micsoda praktikus eredménye lett volna a közgyűlés határozatának a javaslatra vonatkozólag most, amikor a zsinat megalkotta törvényeit s azok még szentesítve nincsenek! Új zsinatot már nem hívnak össze, a meghozott — törvényeket meg nem változtatjuk az egyházmegyei közgyűlés állásfoglalásával. Különben a zsinat is kifejezte azt, hogy nincs megelégedve a jelen állapotokkal. Mi szükség van tehát arra, hogy az egyházmegyei közgyűlés tudatára adja a kormánynak — amit az különben úgy is tud, — hogy ő sincs megelégedve! Ez a felfogás érvényesült, akkor a midőn a közgyűlés a javaslat felett napirendre tért.

Sokkal fontosabbnak s mélyebbrehatóknak tartotta ezt a kérdést a közgyűlés, semhogy akadémikus állásfoglalással az ezért való harcot és küzdelmet — re bene gesta — megkezdje és ugyanakkor be is fejezze. Bátran állitom, hogy mindnyájan rokonszenvezünk, sőt követeljük a 48: XX. t.-c. végrehajtását, de közös utakat s módokat kell keresnünk az egyöntetű eljárás céljából. S ez a munka nem a közgyűlés elé való, hanem a lelkesi értekezletek s a vajudó papi kongresszus elé s ha ezeken kialakul a helyzet, megvilágosodik teljesen a követendő út, — akkor jöjjenek s fognak is jönni bizonyára az egyházmegyék s kerületek, hogy a maguk nagy súlyával szankcionálják mindannyiunk törekvéseit. Ilyen fontos kérdést máról-holnapra elintézni nem lehet, de nem is szabad. Sajnos későn kezdtünk mozogni ebben mindannyian hibásak vagyunk Gyarmathy lelkészár-

sammal együtt, de a multnak a mulasztását hirtelen jóvátenni akarni egyrészt lehetetlen, másrészt épen a jövő érdekében nem is kívánatos. Ismét állítom, hogy a tárgy maga rokonszenves minden lelkész előtt, sőt forró óhajta mindegyiknek, azért, hogy sippal s trombitával nem fogadták a javaslatot a fenti okok miatt. Ez az a kis igazság, a mit az „egy kis helyreigazítás“-ra meg kellett írnom.

A közgyűlésen jelen volt világinak ama nyilatkozatára, hogy a javaslatot elpolitizálták, annyit jegyzek meg, hogy ha jelen volt, jogában tett volna felszólalni az „elpolitizálás“ ellen s a maga politikájának szerezni érvényt. Hogy ezt csak gyűlés után teszi, annak bizony nem a közgyűlés az oka. Arra a papi nyilatkozatra pedig, hogy „Názáretből származhatik-e valami jó?“ csak azt jegyzem meg, hogy vagy tévesen vagy egyáltalában nem volt informálva a helyzetről az a papi férfi, aki ezt írta.

Azt hiszem, eljő az idő mihamar, amikor Gyarmathy lelkész társam ott fogja találni az egyházmegye most indokolatlanul lesajnált papságát a 48: XX. t.-c. ügyében a tettek mezején. De akkor aztán ismét tegyen reájok nézve egy kis helyreigazítást az igazság kedvéért. Surány, 1906. okt. 23.

Bertók Béla,
ev. ref. lelkész.

Templom felavatás.

Szükséges dolog, sőt kötelességünk, hogy reformált egyházainkban történő nevezetesebb eseményeket a világgpiacára vigyük, egyházi lapjainkban megörökítsük, mert míg egyrészt a haladásra, a munkálkodásra egyházaink fundamentomainak építésére, másoknak buzdító például szolgál és ösztönöz hason munkák építésére, egyes egyházak és ez által egyetemes egyházunk tökéletesebbé tételére, másrészt jól eső érzemény tölti el azon egyház hiveit is, hol valamely magasztosabb esemény történik és buzdításul szolgál nékiek is, hogy féluton meg ne álljanak, hanem továbbra is Isten segítségével miként Pál apostol plántaljanak és Appolós szerint öntözzenek, tudva azt: „mindenik jutalmát veszi az ő munkája szerint.

Ilyen munkálkodás az, melynek jutalmát a lélek nemes érzését a lélekboldogító jutalmát vették a Surányi beregmezei kis egyházközség református hivei, mert igazán lélekemelő és magasztos volt az az örömnep, a melyet tartott ez a tanyai lakosokkal együtt 200 (kettőszáz) lelket alig-alig számláló gyülekezet. Okt. 21-én adták át a közhasználatnak diszesen kifestett és teljesen átalakítva kijavított templomukat és teljesen újból épített diszes paplakukat.

Valóban a legnagyobb elismeréssel kell adóznunk e kised gyülekezetnek, mely a népesebb róm. kath. egyházba beékelve, csüggedést nem ösmerő kitartással munkálkodik, hogy önmagát fentarthassa, őseiktől öröklött szent vallásuk el nem hagyva, egyházuk érdekében a tehernek legnagyobb sujjától sem rettentek vissza. Kevésnek tartom tollam, hogy leirhassam az örömnep mámorát, melyben e gyülekezetnek öregje és ifja uszott e napon. A vallásos lelkesültség szuperlativusza az, mely e község lakóit áthatotta és a vallásos áldozatkészségnek netovábbja az, midőn e maroknyi gyülekezet 30,000 korona terhet vett vállaira, hogy felépítse Istennek szent templomát, a vallásnak felszentelt csarnokát, hogy lelkészének ódon, rozoga, a nagy költő pap Tompa Mihály által megénekelt kelemri lakáshoz min-

den tekintetben igazán hasonló, egészségtelen hajléka helyett a kornak megfelelő diszes paplakást emeljen. És hogy az áldozatkészség tovább folyik, tanubizonyosága iskolája, melyet most renováltat, orgona alapja, mely mint tudom egy év alatt eléri azon összeget, hogy orgonát készíttessenek, melynek hangjai mellett lelkesülten énekeljenek.

Mintha érezné ez a kis község, hogy neki haladnia kell, hogy ha azt nem akarja, hogy a sokkal nagyobb és soknemű egyházi terhekkel nem birkozó róm. kath. egyház hová beékelve van, el ne nyelje.

Óh ne is szünjete meg kis egyházközség tagjai hivek lenni őseitek vallásához, a ti reformált hitetek legyen a ti világosságotok azon az exponált helyen, hol a sok ezerre menő bucsujárók zsolozsmája hallatszik fületekbe heteken keresztül a napnak és éjnek minden óráiban. A ti áldozatkészségeitek ne szünjön meg soha „kiki a mint elgondolta úgy cselekedjen, nem szomorúságból, vagy kényszerítésből, mert a jókedvű adakozót szereti az Isten.“ — „Az Isten pedig az ő hatalmassága folytán megeselekedheti, hogy a ti jó kedvetekből való adakozástoknak haszna ti reátok térjen.“

Hogy Bereg—Surány község reformált hiveinek ily lélekemelő ünnepe volt, nem kis mértékben folytak be az ott élő — ősidőktől semmi áldozattól vissza nem riadó nemes uri családoknak utódai; — az áldozat készségéről ösmert vallásos érzelmű Ludányi Bay György, ki ősei nyomdokain haladva hitbuzgóságában kised egyházának él és mint a surányi egyház főgondnoka egyházában fáradhatatlan munkásságot fejt ki. Valóban páratlan ő a mai önző világban, érdemei méltatására csekély az én tollam, de nem is vágyakozik dicshymnuszokra, mert öröklött természete, hogy „ne tudja meg a te balkezed, mit cselekszik jobb kezed.“ Ennek a nemes lelkű, fenkölt gondolkozásu, egyházas szellemű urnak az egyházmegye zöld asztalánál volna a helye, ha tulságos szerénysége folytán nem mindig másoknak nyujtaná a helyet, hisszük azonban, hogy minden szerénysége dacára is most, midőn legközelebb tanácsbíró választás fog lenni és a midőn tudjuk, hogy az egyházak a választásnál is ő mellette fognak csoportosulni, mert méltóbb egyént a kitüntetés nem is érhet, az egyházmegyének ezen megnyilatkozását vissza nem utasítandja, hanem minden fiatalsága dacára is elfoglalja azt a helyet, mely megilleti, hol aztán ez az igazi bajnoka a reformált vallásnak méltó teret találva munkálkodhatik szívének nemes érzelve szerint.

De nem szabad megfélekednünk Báró Uray Bálint urról sem, ő is ösmeri kötelességét és midőn arra felhívják önzetlen lelke jóakaratóból teljesíti is, — sajnos, hogy a nemes Bárót a súlyos családi gyászok magába zárkóztatta és minden közügyektől vissza vonultta tették.

A surányi egyház emelkedésében egyik elévülhetetlen érdeme van leszkészének Tiszt. Bertók Béla urnak, az ő tapintatos ügybuzgó szolgálata, vezetése, kormányzása tették másrésztől lehetővé a surányi egyházi ünnepet, — igazi misszionárius, ki lelkesíteni, tenni tud, — puritán jellemű pap, ki együtt örül hiveivel, papja, ügyvédje, pénztárnoka, vigasztalója, bátorítója hiveinek.

A templom felavatáson a nt. Esperes ur Sütő Kálmán és egyh. m. gondnok Ns. Uray Imre társaságában 14 lelkész vett részt — jelen voltak ezen kívül e megye notabilitásai. Nt. Sütő Kálmán esperes ur tartotta a nála megszokott ékesen szólással előadott gyönyörű, szívet és lelket az Urnak trónusához felemelő

alkalmi felavató imát. Egyházi beszédet II. Móz. 40 rész 9 v. alapján Tiszt. Róthe Lajos asztélyi lelkész tartott, a beszédnek kidolgozása, mint helyi alkalmazása, szónoki hévvel elmondása annyira megnyerték a hallgatók tetszését, hogy az elvetett jó mag még az nap meghozta gyümölcsét. — Urvacsorát Csáfordy Ferenc marokpapi lelkész és Bertók Béla surányi lelkész osztottak.

Sajnos, nem volt teljes a szokásos felavatási program, mert sem esketés, sem keresztelés nem volt. Hiába kicsiny az egyház.

Felavató után az ujonnan épült díszes paplakban volt az ebéd, felesleges irni, hogy sem a jókedvben sem a toasztban nem volt szükölködés.

Adja Isten, hogy a sokat sanyargatott ref. egyház gyülekezeteinek sok ily szép napja legyen, hogy valássóságban, hithűségben erősségüket, az áldozatkész-ségben nemes buzgólkodásukat úgy mutassák meg, mint a róm. kath.-tól beekelt Bereg Surányi egyház.

Referens.

GYÁSZ-ROVAT.

Kóródi Sándor.

1842—1906.

Oh, hányónknak szíven vágott mély begyógyíthatatlan sebet az a szomorú, gyászos Hiób-hír, mely az Ő váratlan elhunytáról értesített a mult napokban bennünket s hányan fogjuk megőrizni szívének mélyén az Ő feledhetetlen emlékét sokáig, azok közül, kik az Ő kedves, szeretetre méltó egyéniségét szerencsések voltunk ismerni, a magunkénak mondhatni!

Bizonyára nagyon sokan leszünk olyanok!

Hiszen körülbelül egy negyedszázadig a miénk volt Ő egészen, vágyai, törekvései egyikek voltak a mi vágyainkkal és törekvéseinkkel; egy negyedszázadig volt az ő szívének és elméjének minden érzése és gondolata összeforrv a mi városunk és vármegyénk jólétének, előhaladásának eszméjével; egy negyedszázadig harcolt Ő szóval, tollal és cselekedettel a mi jövőnkért, boldogságunkért, mint közéletünknek egyik kiváló vezérfia, kit az isteni Gondviselés oly sokoldalú s a mindennapiságon felülemelkedő tehetségekkel áldott meg, hogy gyászos elhunytá alkalmából tulajdonképpen nem is tudjuk, melyik képességét s mily oldalú tevékenységét méltassuk kiválóbban, hogy lássuk, mily sokat veszítettünk Ő benne!

Mint embert tekintve, megtaláljuk benne, mindazon kvalitásokat, melyeket egy igazi emberben kereshetünk és feltalálni óhajtunk. Bálványozó szeretet családja minden tagja iránt, hű és tántoríthatatlan ragaszkodás barátaihoz, a legmelegebb humanizmus érzése minden más embertársa iránt, sőt a természet minden teremtett lényére iránt való meleg érdeklődés is — képezték lényének alapvonásait.

Mint a közélet embere, legbuzgóbb és a legfáradhatatlanabb tevékenységben s a feladat nehézségétől soha vissza nem riadó munkálkodásban olvadfel egész lénye, hogy a társadalmi élet sokoldalú feladataiban, hivatalos és magán foglalkozási körében állásához tekinthető és képességeihez méltóan részt vegyen.

S valóban az Ő körünkben töltött idejének, annak

a negyedszázad évnek nincs oly számbavehető mozgalma, mely az Ő kiváló egyéniségét, képességeit nélkülözhetette volna; ott volt ő az elmúlt évtizedek közérdekű mozgalmaiban, hogy ki vigye a maga orozslánrészét a közös munkában.

Az Isten különös szeretetre méltó modorral áldotta meg Őt, melynek alig tudott valaki ellenállani s mely Őt mindeuki előtt kedvessé tette. A muzsák pedig költői szárnyalásu ihletet lehelték lelkébe, mellyel — ha e tért kizárólagosan óhajtotta volna művelni — hazánk legkiválóbb költői és írói közt emlegetnök most nevét az örök halhatatlanság kapujánál.

Egész lényé csupa szív és érzés, szellem és kedély volt, mely még a kellemetlen körülmények közt is a legkellemesebb hatással volt úgy közvetlen családi környezetére, mint az idegen emberekre nézve.

Költői és írói kiváló tehetségének és működésének leggazdagabb tárgya a „BEREG“-nek azon több évfolyama, melyben mint a lap főmunkatársa nemcsak komoly irányu vezérlő cikkekben különféle jegyek vagy álnevek alatt, vagy gyakran névtelenül is fejtegette közhasznú eszméit, hanem a lap többi rovataiban is, például a tárcában „Vékeparti“ álneven közölt költeményeivel, de különösen a lapnak „Humor“ c. állandó rovatában most „Gránit“ majd „Csergő“ majd megint „Csergőci Nepomuk“ álnev alatt találó humorával gyönyörködtet. De humorában is a költői nemes érzés és a legválasztékosabb izlés vezette.

Nagy veszteség az irodalomra, hogy önálló, nagyobb munkában nem kísérlette meg fényes tehetségét érvényesíteni, s hogy az általa ismert adomákban egy egész gazdag adoma-kincsánya veszett el benne.

A költészetben és irodalmon kívül érdeklődésének kiváló tárgyai voltak: a színészek és a színházat. Nem volt az oszágnak oly szini terméke és szini mozgalma, mely az ő figyelmét kikerülte volna; a színészeknek pedig mindenütt, de kivált városunkban valóságos pártfogója, jóltevő atyja volt. Mint kitűnő színjátész, maga is többször fellépett a színpadon, nemcsak mint a helybeli műkedvelő társaság legkiválóbb tagja, hanem gyakran a szintársulatok személyzetével is, kivált ha ily módon ezeket anyagilag segíyezhetette.

De ki tudná e rövid közleményben kellőleg méltatni az ő érdemeit, képességeit, tehetségeit?.. Alant egy száraz statisztikai adathalmazban életreajza adtaival együtt megpróbáljuk rövid vázlatát adni az ő sokoldalú tevékenységének; de előre jelezhetjük, hogy a száraz adathalmaz sem képes mind felölelni és elénk tárni az ő mozgékony életének és tevékenységének tág terét; csupán arra való, hogy még inkább sajogjon szívének a fájdalom nagysága miatt az ő elvesztése fölött.

De hát ki volna képes a sors végzésének utját állani, a halál pusztító karát megállítani?

Bele kell nyugodnunk a változhatatlanba, hogy őt már nem látjuk többé, nem ölelhetjük keblünkre, nem látjuk kedves arcát, nem hallhatjuk édesen csengő hangját, nem olvashatjuk gazdag lelkének irodalmi gyümölcseit.

A megsárgult őszi levelek zizegve hullanak az elhunyt költő sirja fölé, s összeölelkezve takarják be azt, aki annyi szépet dalolt róluk. Szinte hallatszik az az összeverődött levelek sirdogálásában a rithmus, a dallam, a gondolat, melyet nem bir eltakarni az a földhatalom ott a koporsó fölött, mely kitor a sirból s örökké csengeni fog fülünkben, míg az elhunyt költő emléke él!...

A Muzsák, a szeretet angyalai örködjének drága hamvai fölött!

Körödi Sándor életrajzi adatait és sokoldalú tevékenységének rövid, száraz vázlatát a következőkben közöljük.:

Borzsovai Körödy Sándor máramaroszigeti jogakadémiai tanár született 1843 január 4-én Rekettye Darócon; tíz éves korában árva lett és anyai nagyanja Gönczy Sámuelné keze alatt növekedett. Gimnáziumi és jogi tanulmányait a sárospataki főiskolában kezdte és fejezte be 1863-ban. Tevékeny részt vett a főiskolai ifjuság irodalmi mozgalmaiban. 1864-65-ben Pesten eltöltött joggyakorlat alatt az írókkal és művészekkel való gyakori érintkezés fejlesztette benne az irodalmi munkásságot. 1865 végén ügyvédi oklevelet nyert s szülőmegyéjében, Beregszászon nyitott ügyvédi irodát. Ifjú korában nagy hajlama volt a színészethez, Ujhelyt, Patakon és Beregszászon mint műkedvelő többször fel is lépett. Utóbbi helyen 1866-ban állandó műkedvelő társaságot szervezett, mely sokáig fennállott. A megyei közéletben, valamint az ellenzék pártmozgalmaiban is mint szónok szerepelt; 1872-1882-ig a város tiszti ügyésze volt. Buzgalommal működött a nevelésügy és az egyházi közélet terén; a beregi ev. ref. egyházmegye világi jegyzője, 1883-ban egyházmegyei tanácsbíróvá választotta meg. 1882-ben „Beregmege első árvaszéki ülnöke s elnök helyettese lett, mely állásban s egyszersmind tiszteletbeli tiszti főügyészi minőségben 14 évig működött. A beregmegei közművelődési egyesület megalakításában is része volt. Erős és sikeres mozgalmat indított meg előbb irodalmi téren, majd a megye gyűlésein az idegen hangzású helységnevek magyarosítása érdekében; az Ő és Lehöcký Tivadar javaslata szerint történt aztán legnagyobb részt a helynek magyarosítása; továbbá a vidéki színészet rendezésénél is közre működött javaslatával. 1893-ban létesítette a beregmegei irodalmi és műpártoló egyesületet, melynek elnöke lett 1896 évben a vármegyei szolgálatól visszalépett és ugyanazon évben ősszel a máramaroszigeti ev. ref. lyceumához rendes tanárnak hivattott meg. Azóta ott a büntetőjogot adta elő és egy időben a jogakadémia igazgatója is volt. Tevékeny részt vett hosszabb munkákkal a magánjogi kodifikáló bizottságban s több feltűnést keltő jogi értekezést írt. Másfél évvel ezelőtt vesztette el hű nejét Tomcsányi Lujzát s azóta folyton betegeskedett, úgy, hogy hosszabb szabadságot kellett igénybe vennie, melyet Zoltán fiánál Mezőkaszonyban töltött, folyton jogi és szépirodalmi tanulmányokkal foglalkozva. Betegsége azonban, az érelmeszesedés utóbbi időben kellemetlen jelenségeivel nagyon erőt vett rajta, míg végre folyó hó 18-án reggel szívszélhűdésben meghalt. Halálát nagyszámu rokonság jó barátai és tisztelőinek nagy serege siratja. Benne a közügy, az irodalom, a művészet, egyház, közoktatás és jogi irodalom lelkes barátját, fáradhatatlan munkását vesztette.

Irt költeményeket, humorisztikus, társadalmi és vegyes cikkeket a következő lapokba és folyóiratokba: Kartácsok humorisztikus füzet Sárospatak 1862 költ, Gombostü 1862-63 költ, Sárospataki Emlékkönyv 1863 beszély és költ, Bolond Miska 1864-65 cikkek és Fajankó név alatt költ, Családi kör 1864 költ, Bereg 1874-85 főmunkatárs, irt a lapba 200-nál több cikket és apróságot, állandó humorisztikus rovatát is ő irta. Ludas Matyi 1867-72, Népszava 1868-71, Egyetértés 1875-85, Kecskemét 1875-76, Garabonciás diák 1875, Bereg és Ugoicsai naptár 1875, Protestáns Képes Naptár 1876-1881 költ, Képes Családi Lapok 1880 költ, Színészeti Közlöny Kassa 1883. A vidéki színészet ren-

dezése, Koszoru VI. 1881 Petőfinek a „Gyüldei ifjakhoz”, c. költ. leközlölte, Színészek Lapja 1887. A kongresszus előtt, Vidéki költők albuma Kassa 1896 3 költ, stb. Szerkesztette a Beregvármegyei Képes Naptárt 1890 és 91-re, segédszerkesztője volt a Bereg című lapnak 1874-től 1896-ig való időközben több évig.

A gyászoló család a következő gyászjelentést bocsátotta ki:

„Mely fájdalomtól meghatva tudatjuk a nagyszámu rokonság nevében is forrón szerető és szeretett családfő, a jó edesatyja, após, nagyatyja és rokon, a közügyek fáradhatatlan, nemeslelkű harcosának borzsovai Körödy Sándor ügyvéd, beregvármegyei ny. árvaszéki ülnök, máramaroszigeti jogakadémiai rendes tanár s a beregi református egyházmegye világi tanácsbírájának élete 64-ik évében, hosszantartó szenvedés után ma reggel fél 9 óraker szívszélhűdésben történt csöndes kimulását. A drága holott temetése folyó hó 19-én pénteken délután 4 óraker fog Mezőkaszonyban megtartatni. Mezőkaszonyban, 1906. október hó 18-án. Körödy Lajos, Körödy Zoltán gyermekei. Körödy Zoltánné Nizsalovszky Ilona menyje. Körödy Ilike, Körödy Micike unokái. Emlékét örök szeretettel és kegyelettel örizzük meg! Béke legyen hamvain!”

A megboldogult temetés óriási részvét mellett ment végre, melyen a helybelieken kívül Beregszászról Beregmegeéből, sőt a szomszéd vármegyékből is, számosan vettek részt. Nyugodjék békében.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Bizalommal kérjük fel Lapunk olvasóit, hogy úgy a hátralékos, mint a folyó évre esedékes előfizetési díjakat lehetőleg forduló postával beküldeni méltóztassanak. A hátralékokat mi készpénz gyanánt vettük át, a folyó évre esedékes előfizetési pénz beküldését pedig a dolog természeténél fogva a sokszor bejelentett, az előfizetők által megsürgetett cimszalagon történő nyugtázás is szükségessé teszi.**

A reformáció.

II. Kor. 3. 17. Az Ur pedig ama Lélek: a hol pedig az Urnak ama Lelke vagyon, ott vagyon a szabadság.

Jézus megszabadította a vallást a zsidó nemzetiségi követelőzéstől, a ceremónia bonyaldalmaitól, a holt belütől, a farizeus irástudóktól.

Munkája nem a rombolás, a meglévő állapotok széttörése, hanem a csöndes fejlődés. A törvénynek lassan, de feltartózhatalanul haladó betöltése. Krisztus a törvény vége! Isten nem rideg hatalom; a teremtett világon kívül álló; nem a félelem, hanem a szeretet Istene. És a szeretet törvénye ennek az élő Istennek Lelkével iratott, nem kötblákra, hanem a szivekbe. A fedél, mely az ó testamentum irását eltakarja szemünk elől — a Krisztus által vétetik el. (II. Kor. 3. 14.) A Krisztus ismeri a szeretet Istenét és úgy tanít róla, mint edes atyáról.

A kasuisztika moráljából, a melyen a zsidóság rágódott, kivezette az emberiséget, és cselekedte, hogy alkalmas szolgálói lennének az Új testamentomnak, nem a betűnek, hanem a Léleknek: mert az megöl, ez megelevenít. (II. Kor. 3. 6.)

Az Istenben való hit nem az élet terhes féltelme, hanem a boldogság, mely a komoly kötelességben találja örömét. Keresi az igazságot; az igazságnak szolgáltatja pedig dicsőséggel bővölködik. (II. Kor. 3. 9.)

Az istenben való hit az atyafiság hite. Az atyafiság hite az ifjuságra hív és kötelez. A fiak legyenek tökéletesek, mint a mennyei Atya tökéletes. Így akarja ezt a jóságos Isten! Így világosítja meg a Krisztus a köztáblára vésett akaratot, mikor azokat a szivekbe vési. A mennyei Atya akaratának betöltése, csirája és koronája, kezdete és vége a Krisztus, a ki a minden kicsinyes, mellékes körülménytől befolyásolt morált megtisztítva összeköti az evangéliomban a tiszta, megszabadított vallással!

A keresztyénség delelő pont a vallástörténelem fejlődésében. Benne ölelkezik az *erkölcsiség* legmagasabb kialakulása és a legtökéletesebb *vallás*!

Mindez pedig Isten országa, ahol a szivek az Istenéi, aki a töredelmes bűnöst magához fogadja és a vétkeket megbocsátja! . . .

De a testi ember, az emberi gyarlóság nem tudott ezen a magaslaton megállani . . . Elveté magától az Urnak ama Lelkét . . . A paganismus felütötte fejét, mint a kathólicizmus és az ember a krisztusi magaslatról hamis tekintélyek előtt omlott porba. A főpapok és irástudók, a pontifex-maximus hazug hatalmával körülbástyázott egyház hasonló lett a tengerből feljövő fenevadakhoz! . . .

A vallástörténelemnek ismét lépni kellett egyet. Ez a lépés a *reformáció* volt. Az Urnak Lelke áthatotta a reformátorokat. A Krisztus tudománya e választott edényekben, mint kristály ragyogott. A keresztyénséget az eredeti krisztusi alapra állították vissza. A vallás nem az emberi találmánynak hazug tekintélye előtt vergődik, nem a tömeg rajongása, nem a római pápa iránt való engedelmesség, hanem a hívőnek egyéni lelkiismerete, minden emberi tekintélytől szabad függetlensége, meggyőződése, a szentlélek belső bizonyágtétele, nem külső szertartás, hanem Istennel való belső életközösség a Krisztus által.

„Az igaz egyház gyakran láthatatlan, a választottak gyakran kívül vannak a látható gyülekezeten.“ Az ember üdvössége nem az avult dogmáktól függ, hanem az evangéliomtól, a Krisztusban való hittől!

A keresztyénség nem tan, hanem élet (Sabatier)!

A reformáció óta ide s tova, négyszáz esztendő telt el. Látjuk-e mindnyájan felfedett orcával az Urnak dicsőségét, hogy az ábrázatra változtatnánk dicsőségből dicsőségbe? A mi hitünk romlandó vizét, vagy ama romolhatatlan borrrá, változott? Velünk van-e a Krisztus, vagy még most is a farizeusok, a paganismus és ennek modern formája a kathólicizmus kísért?

A reformáció a gondolat szabadságát írta zászlójára. A keresztyén világnézet napról-napra fejlődik, érik. A szabadságvizsgálódás az evangéliomot és tudományt egymás kiegészítőjévé tette. A hol az Urnak Lelke vagyon, ott vagyon a szabadság! Utrecht.

Kolozsvári Mihály.

— **A hármas ünnep.** II-ik Rákóczi Ferencnek és bujdosó társainak, Thököly Imrének és a reformáció bajnokainak nagy ünnepei szép őszi időben, az alkalomhoz és a hősközhöz méltóan folytak le. A villamos fényben uszó s az országon átrepülő koporsók, a fényes felvonulások, hódolások, emlékbeszédek, az általános lelkesedés, mely a miveltebb elemek részéről országszerte megnyilatkozott, országos eseményre tették ez alkalmat, melynek alaphangját a reformáció emléknapi október 31-dike adta meg. A nemzet szabadság és hitszabadság dátumai szorossan együvé tartoznak, a reformáció az elv, a másik az alkalmazás; azért igen helyesen történt, hogy ez ünnepek most együvé estek és igen helytelenül történt, ha történt, hogy a kath. főrendek a Scholcz püspök Thököly emlékbeszéde miatt nehezteltek. Az új evang. püspök őszintén szólott a Thököly idejébéli róm. kath. főpapok hibás nemzeti politikájáról, de ez, ha a mostaniak helyes álláspontját méltányolni akarjuk, kötelessége is volt. Ettől eltekintve a trónnak és a szorossan vett népi elemek távolmaradása keltett némi fájdalmas érzést, a nagy ünnepen, melyen mi ref. egyházak és iskolák szívünk teljességével ünnepeltünk. Egyházaink vagy külön emlékünnepeket rendeztek, vagy a bujdosóról és a reformáció hőseiről együtt emlékeztek. A ref. iskolák meg éppen az első helyen állanak. Budapestre, Kassára, Késmárkra kettős küldöttségeik mentek, odahaza magok is áldozati tüzeket gyújtottak. Így itt Debrecenben is, hol az iskolatársak küldöttségeit dr. Händel Vilmos akad. rektor és Miszti Mihály szénior a diákokat (vezették). Az iskola ünnepei is szépen sikerültek, mind az október 29-i Rákóczi-Thököly ünnep, mind az október 31-iki emléknapi. Minden alkalmmal a főiskolai és tanítóképezdei énekkarok szereplése általános tetszést és dicséretet érdemelt, méltó, hogy elismeréssel adózzunk érte a jeles vezetőknél *Mácsay Sándor* főiskolai, *P. Nagy Zoltán* tanítóképezdei zenetanároknak, utóbbinak úgy is mint zeneszerzőnek. A szónokok dr. Ferenczy Gyula, Csiky Lajos és dr. Erdős József voltak.* A két utóbbi imádságát, illetve beszédét mai lapunk hozza. Elismerést nekik. Itt említjük meg a mezőturi október 31-i ev. ref. főgimn. ünnepet is, melynek szép vezérbeszédét *Boros Károly* igazgató urtól szintén közöljük.

* Dr. Erdős József a theol. önképzőkör által rendezett reformációi estélyen szerepelt. Ez az estély, az ünnep délelőttjén lefolyó gályarabok emlékének megkoszoruzásával állandó és sikerült része az október 31-i debreceni ünnepegeknek. Szerk.

— **Kovács János** a debreceni ref. főgimnázium érdemes nyugalmazott tanára f. évi november 3-án életének kilencvenedik esztendejét tölti be. Negyven évi tanári szolgálat után ezelőtt tíz évvel vonult nyugalomba. Azóta Szalacson, Bihar megyében él testi és szellemi erőinek frissességében Teréz leányának és vejének dr. Andrassy Ernő községi orvosnak családi körében. A debreceni főiskola tanárai ezen nevezetes és ritka alkalomból üdvözlő iratot intéztek hozzá, a melynek igen kedves és művészi becsü értékű diszitése Bakos Tibor főiskolai rajztanár műve. Az üdvözlő irat így hangzik: Mélyen tisztelt kartárs úr az isteni gondviselés kegyelméből folyó évi november hó 3-án betölti 90-dik életévét. Ebből a 90 esztendőből negyvenet a debreceni ref. főiskola szolgálatában töltött. E hosszú idő alatt nemes kötelességérzetével és buzgó odaadásával hathatósan és sikeresen munkálta a főiskola érdekeit. Kitaró buzgalomának és munkásságának egyik fényes és maradandó jele a gondjára bizott természetrajzi gyűjteményeknek párját ritkító gazdasága. Mint tanár, széleskörű tudományával és erkölcsi nemességével az ifjuságnak hivatott oktatója és nevelője volt. Tanár társai között az iskola szeretetében és a testületi szellem ápolásában mindenkör követendő például szolgált. Igazi református tanár volt, a ki családján kívül csak az iskolának és a tudománynak élt. Az maradt jól megérdemelt nyugalomba vonulása után is, mert az azóta lefolyt tíz év alatt is nem csökkenő érdeklődéssel kísérte a főiskola élete folyását és állandóan fentartotta régi tanár társaival a szíves kartársi összeköttetést. Ezen érdemeinek a tudása és tisztelete indit bennünket arra, hogy e rendkívüli évforduló alkalmával csendes és szerény visszavonultságában felkeressük, s a szeretet melegétől besugárzott ünneplő családi körébe az ön közéleti multjának fényével bevilágítsunk. A midőn ezt kartársi tisztelettel és szeretettel tesszük, szívünk szerint kívánjuk, hogy az isteni és természeti törvényeknek ismerete és megtartása, aminek jutalmául adatott, hogy ezt a ritka szép időt megérte, még sokáig éreztesse hatását testi-lelki egészségének megmaradásában. Debrecen 1906. év november 2. napján. Igaz tisztelői a debreceni református főiskola tanárai. A tanügy kiérdemült munkását mi is szívünkől üdvözljük és reá istennek áldását kérjük.

— **Épülnek a kis magyar református templomok.** Isten jóvoltából, a nemes lelkek adakozásaiból főleg pedig munkás tagjainak áldozatkészségéből ifju lelkészek vezetése alatt elkészült Tivadar (Ugocsa) ref. templom. A régi oly roskatag volt, hogy hatóságilag zárták be. Május 22-én bontották le és az új csinos hajlék már nov. 4-én felavatásra vár. Erre a szép ünnepélyre az egyház mindazokat a jölteveket meghívja, a kik a templom javára adakoztak. Az ünnepélynek a következő sorrendje lesz: A délelőtt 10 órakor kezdődő avató isteni tisztelet sorrendje. 1. Gyülekezeti ének 74 dics. 1—2—3 v. 2. Invocatio: 37. dics. 1. v. 3. Imádkozik: Szikszay Zoltán máramaros-ugocsai egyházm. esperese. 4. Közéneke 4. dics 7. v. 5. Egyházi beszédet mond: Biki Ferencz egyházmegyei főjegyző. 6. Urvacszra osztás előtt ének: XXIII. zs. 1. v. 7. Urvacsora kiosztása. 8. Esketés, kéresztelés. 9. Gyülekezeti ének 233. dics. 2—3 v. 10. Teplom történetét felolvassa: Főris Lajos helybeli lelkész. 11. Gyülekezeti megáldja Főris Lajos lelkész. 12. Záró ének CXXII. zs. 3. v. Ugyancsak akkor nov. 4-én lesz a nemzetiségi vidéken egyik végvárunkban a fenesi egyházban a 100 éves templom megújítása és különítése alkalmából rendezett örömnépe, melyre a

köv. meghívót vettük: A tivadari ev. ref. egyház 1906. november hó 4-én templomavatási ünnepélyt tart. Az ifju Timótheusok, a kik e kis egyházuk élén állanak ime jól forgolódtak. Mint megannyi Nehémiások építik a roskadozó falakat. Legyen munkájokon Istennek minden áldása.

— **Halálozás.** A debreceni ev. ref. egyház sajnálattal tudatja Szabó Péter Jókai-utcai ev. ref. fiúiskolai Tanító folyó évi október hó 30-án, életének 49-ik, tanítói buzgó működésének 26-ik évében történt gyászos elhunytát. A megboldogult földi részei folyó évi november hó 1-én délután 2 órakor, a Jókai-utcai fiúiskolától, az ev. ref. nagytemplomban tartandó ima után, a hatvan-utcai temetőben tétnek nyugalomra. Debrecen, 1906. október 31. Az elnökség.

Tartalom-jegyzék. Imádság okt. 31-én. Csiky Lajos. — Október 31. Borsos Károly. — Epilog. Erdélyi Imre. — A reformáció és a nemzeti nyelv. Dr. Erdős József. — A debreceni református kollégium adattára. Balogh Ferencz. — A közéleti kritika jogosságáról tekintettel bizonyos speciális esetekre. Bokross Elek. — Közéletünk: Egy kis igazság. Bertók Béla. — Templom-felavatás. Referens. Gyász-rovat. Kőrödi Sándor. — Különfélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A temesvári s. lelkészi állásra pályázatot hirdetek.

Kötelessége a különböző tanintézetekben tanterv szerint a vallás órák ellátása és a lelkészi teendőkben való segédkezés.

Fizetése 1400 kor. készpénz, szép lakás, előszobával és fürdőszobával és az általa teljesített papi szolgálatokért, a megfelelő stóla.

Lehetőleg vizsgázott jelöltek alantírott lelkészhez forduljanak.

Temesvár.

Szabolcska Mihály.
ref. lelkész.

Pályázat.

A h.-m.-vásárhelyi ref. egyház a főgimnáziumnál megürrült latin nyelvi és történelmi tanári székre ismét pályázatot hirdet, melyre a pályázók képesítettsége szerint rendes vagy helyettes tanárt választ az egyháztanács.

Csak ref. vallásuak pályázhatnak.

A megválasztandó rendes tanár fizetése lesz 2400 kor. törzsfizetés, 500 kor. lakáspénz 200 kor. ötödéves korpóllék; a helyettes tanáré 1600 kor. törzsfizetés és 200 kor. lakáspénz, a gymn. pénztárból évnegyedi előleges részletekben.

A rendes tanár egy évi sikeres működés és kifogástalan magaviselet után állandósíttatik.

Folyamodni lehet a pályázók életkorát, valóságát és végzett tanulmányait, képesítését. katonai szolgálatát bizonyító oklevelek s orvosi hi-

zonyítvány és ha nős az illető: esketési anyakönyvi kivonat alapján, alólírott elnökséghez dec. 1-ig beterjesztendő kérvényben.

A megválasztandó tanár kötelezett tagja lesz az országos tanári nyugdíjintézetnek s állomását 1907. január 1-én elfoglalni köteles.

Hómevővásárhelyen, 1906. okt. 24.

Pap Imre

lelkész,
az egyháztanács elnöke.

— „Antidol” a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp tenyéren eldörzsölve, s használati utasítás szerint belélegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagyszerű hatásaért arany éremmel lett kitüntetve. Egy üvege ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele a fejfájását. Kapható: **Grósz Nagy Ferencz** gyógyszerárban Debrecen az Arany egyszarvúhoz.

Hajdumegyei Népbank mint szövetkezet Debrecen.

Hetedik évtársulatát 1907. január 1-én nyitja meg, melybe tagok már most is és az év folyamán bármikor beléphetnek.

Az intézet **tagjainak száma** rövid három évi fenállása alatt 2400-ra emelkedett, a kik **13,000** törzsbetetre több mint **580,000** koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt **1.700,000** korona tőkének felel meg.

A vidéki tagok befizetési megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetetek eddig megállapíthatólag **6%-ot** jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármelyik napján utólag fizető legolcsóbb kamattal folyósít.

Kölcsönöket a negyedik évtársulatra már most adunk. **Minden 100 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.**

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ erejéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezesség jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre.

Jelentkezések a negyedik évtársulatba való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 26. szám, főtözsde épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor. Grósz Nagy Ferencz.

Király balzsam

Köszvény és
csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghűléseknel, **fog** és **fejfájás**nál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. **1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 65 fill.** Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem
használ mást, csak a
hires

Hajdusági pedrót !!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes

bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos
Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany-egyszarvú” gyógyszerárta a hol minden bel- és külföldi gyógyszer-különlegességek eredeti árakban beszereehztök.

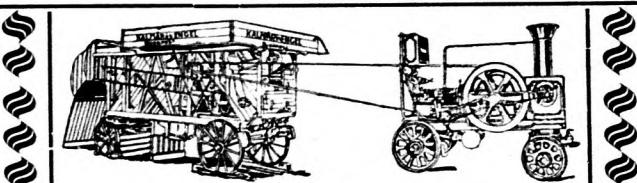
Számtalan első díjakkal és díszlevelekkel kitüntetve.

KALMÁR ÉS ENGEL

MÓTOR- ÉS GÉPGYÁRA

BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 18.

Ajánlja úgy eséplőgépet, mint malomüzemre legegyszerűbb benzínmotorjait, benzínlokomobiljait, valamint szivógázmotorjait, melyek V., Lipót-körut 18. bármikor üzemben megtekinthetők.

Teljes jótállás
kötöttség cseplésért!

Egyedül létező újdonság!

Ezen motorok egyenletes járásaak és bámulatos egyszerű szerkezetük folytán bármely legjáratlanabb ember által is azonnal könnyen kezelhetők.

Árjegyzék ingyen! ————— Olcsó árak részletfizetésre.

Amerikai Cottage-szivólegrendszerü
harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint
a legolcsóbban szállít

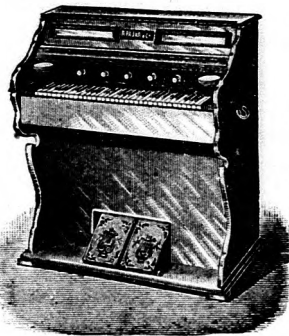
Pajkr Rezső és Társa

Budapest, VIII., József-körut 15. szám.

Pianók.

Ára 120 kor.-tól
fölfele.

Részletfizetések
8 kor.-tól fölfele.

Pianinók.

Képes árjegyzék
ingyen és bérn.

= 5 évi =
jótállás.

Pedálos-harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos
organaméretekkkel, templomok, szemináriumok részére és
mint gyakorló orgonák.

Tanerőknek külön százalék engedmény.

Értesítés. Van szerencsém a t. közönség szives
tudomására adni, hogy **Melocco Péter**
budapesti betonáru gyáros debreceni fióktelepét saját szám-
lámra átvet- **tetőfedési vállalatommal** egyesítve
tem és azt fogom to-
vább vezetni. A munkálatokat a legjobb munkacérral és
legjobb anyagokból készíttetem, miáltal t. rendelőim teljes
megelégedését óhajtom elérni. Midőn tisztelettel kérem,
hogy nagybecsű bizalmukkal **Lukács Vilmos**
kitüntetni sziveskedjenek —
maradtam kiváló tisztelettel **Debrecen, Hatvan-utca 5. szám.**

Elvállalok = **beton-munkát** cement és gra-
mindennemű nított lapokkali
burkolást, fayence-lap burkolást. műkö lépesők és láboza-
tok készítését, csatornázásokat szab. karmantjus beton-
csövekkel, hidak és átérsek építését stb.

**Tetőfedési munkák szabadalmazott
Eternit asbest cement palával.**

Aszfalt lemezzel egyszerű és kettős ragasztott fedés.
Facement tetők készítése. Nedves falak elszigetelése.

Állandó raktár: Kötűnő minőségű Port-
land és román cement-
ből, stuccatur és alabastrom gipszből. köfedél-lemezek
elszigetelő lemezekből, tűzálló (chamotte)-tégla, Carbo-
lineum, fedéllackok stb.

TÓTH GYULA

Debreczen, Piacz-u. 20.

Budweiszi és honi gyártmányu porcellán, valamint Meidinger
köpeny és öntött

vaskályhák,

minden szerkezetű vas- és porcellánburkolatu konyhák. Mul-
tiplicator hőfejlesztő kályhabetétek.

Vadászfegyverek

és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények.

Lőporáruda.

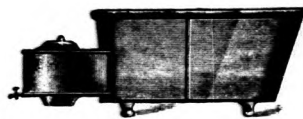
Browning-rendszerű

Ujdonság! ismétlő fegyver

190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyer-
mekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelsze-
relések, gépmangorlók és faesarók, gummi átvonattal.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHAZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömegesen mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

**Anyakönyveket, tartós jó kötésben.
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.**

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szöszéken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — ár számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerinti stílusban, levéltári írománytartó fedeleket.*

Orgona - Harmoniumok.

A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. es. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes **huros-, vonós- és fuvó-hangszereit**, szakértői és feltétlen szolid árák mellett.

Hangfokozó-gerenda!

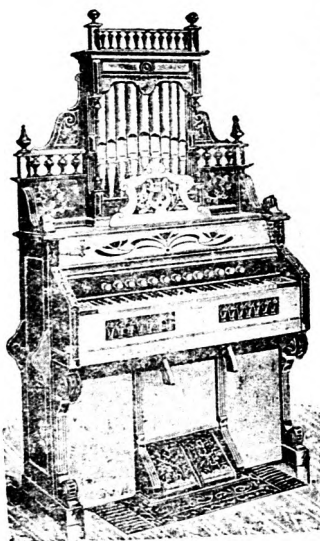
mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe **hangfokozó-gerenda** 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányú (Rákóczi) **Tárogató**; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forintsól feljebb.

Az összes hangszerek javítása **különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél.** Arjegyek minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debreczenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

es. és kir. udvari szállító cég

☞ férfi, fiu és leányka ruha-üzlete. ☜

A járókelőket megálliitják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az őszi idény legújabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerzte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szövekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra **szabott árák**, mely minden darabon kintüntetve látható, a legpontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M es. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTVA 1851-ben.